

Makale Bilgisi: Konuk Kandemir, N, Işık E, (2023). Türk Yükseköğretiminde Sosyoloji Eğitiminin Son Durumuna İlişkin Bir Değerlendirme DEÜ Edebiyat Fakültesi Dergisi, Cilt:10, Sayı:2, ss.740-759.	Article Info: Konuk Kandemir, N, Işık E, (2023). An Evaluation of the Latest Status of Sociology Education in Turkish Higher Education, DEU Journal of Humanities, Volume:10, Issue:2, pp. 740-759.
Kategori: Araştırma Makalesi	Category: Research Article
Gönderildiği Tarih: 17.08.2023	Date Submitted: 17.08.2023
Kabul Edildiği Tarih: 09.10.2023	Date Accepted: 09.10.2023

TÜRK YÜKSEKÖĞRETİMİNDE SOSYOLOJİ EĞİTİMİNİN SON DURUMUNA İLİŞKİN BİR DEĞERLENDİRME

Nebiye Konuk Kandemir*, Esra Işık**

ÖZ

Bu makale Türkiye'deki üniversitelerde 2023 yılı itibariyle sosyoloji eğitiminin son durumuna ilişkin sayısal verilerden de istifade ederek bir çerçeve sunmayı amaçlamaktadır. Bir bilim dalı olarak sosyolojinin ve üniversitelerdeki sosyoloji bölümlerinin kurumsallaşma sürecinin de tarihsel bağlamda ortaya konulduğu çalışmada, ulaşılan tablonun, yükseköğretimde karşılaşılan sorunlarının sosyoloji özelinde anlaşılması adına bir referans olması umulmaktadır. Makalede Türkiye'deki sosyoloji eğitiminin lisans ve lisansüstü düzeydeki kurumsallaşma süreci ve son dönemdeki durumu Yükseköğretim Kurulu (YÖK) verilerinden hareketle değerlendirilmiştir. Sosyolojinin bir bilim olarak Türk toplumuna girişinden itibaren ülkedeki gelişimi, üniversitelerde açılan bölümlerle yükseköğretim düzeyinde sürdürülmüştür. Bu bağlamda makalede sosyoloji eğitiminin üniversitelerde nasıl şekillendiği ve bu sürecin Türkiye'deki sosyoloji alanının ilerlemesini nasıl etkilediği üzerine de odaklanılmıştır. Çalışma aynı zamanda elde edilen verilere dayanarak Türkiye'de sosyoloji eğitiminin planlaması sürecine de katkıda bulunmayı hedeflemektedir.

Anahtar Sözcükler: Sosyoloji, Sosyoloji Tarihi, Türkiye'de Sosyoloji Eğitimi

* Doç. Dr., Dokuz Eylül Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Sosyoloji Bölümü, nebiye.konukkandemir@deu.edu.tr, ORCID: 0000-0002-2046-1133

** Dr. Öğr. Üyesi, Kütahya Dumlupınar Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Sosyoloji Bölümü, esra.isik@dpu.edu.tr, ORCID 0000-0003-2983-4183.

AN EVALUATION OF THE LATEST STATUS OF SOCIOLOGY EDUCATION IN TURKISH HIGHER EDUCATION

ABSTRACT

This article aims to provide a framework for the current state of sociology education in universities in Turkey as of 2023 by utilizing numerical data. It is hoped that the picture reached in the study, in which sociology as a discipline and the institutionalization process of sociology departments in universities are put forward in a historical context, will be a reference for understanding the problems encountered in higher education in terms of sociology. In the article, the institutionalization process of sociology education in Turkey at the undergraduate and graduate levels and its recent status are evaluated based on data from the Council of Higher Education (YÖK). Since the introduction of sociology as a science to Turkish society, its development in the country has continued at the higher education level with the departments opened in universities. In this context, the article also focuses on how sociology education is shaped in universities and how this process contributes to the development of the field of sociology in Turkey. The study also aims to contribute to the planning process of sociology education in Turkey based on the data obtained.

Keywords: Sociology, History of Sociology, Sociology Education in Turkey

1. GİRİŞ

Sosyolojinin bilim olarak ortaya çıkışı Avrupa'da yaşanan toplumsal değişimlerin sonucudur. 19. yüzyılın ortalarında pozitivizmin kurucusu kabul edilen Fransız matematikçi ve filozof Auguste Comte'un, yaşadığı toplumdaki sorunlara çözüm arayışının sonucunda düşünsel yapısını inşa ettiği sosyoloji, o dönemden itibaren sosyal bilimlerin en yeni alanlarından biri olarak şekillenmiştir. Sosyoloji kavramı ilk kez Comte'un 1838'deki *Cours de Philosophie Positive* adlı çalışmasında görülür (Bruce & Yearley, 2006, p.45). Sosyoloji kavramını kullanan ve onu bir bilim olarak kurmaya çalışan kişi kabul edilen Comte'a göre toplum, kurallarla yönetilen ve onu oluşturan bireylere indirgenemeyen bir gerçeklik düzenidir. Sosyoloji ise matematik, astronomi, fizik/kimya ve biyoloji ile birlikte bir bütün olarak bilgiyi oluşturan temel bir bilim dalıdır. Comte'un sosyolojiye yaklaşımı, her bir toplum tipinin kurumsal olarak nasıl oluşturulduğunu ve toplumun hangi gelişme mantığıyla bir biçimden diğerine geçtiğini anlamayı amaçlayan karşılaştırmalı ve tarihseldir (Wernick, 2006, p.85).

Comte ile başlayan süreç, sosyolojinin Batı dışındaki toplumlara da yayılması ile sürmüştür. Batı'daki toplumsal sorunları çözme hedefiyle ortaya çıkan sosyoloji, benzer bir amaca hizmet etmek üzere Osmanlı Devleti'ni de etkisi altına almış ve Meşrutiyet Dönemi'nden Cumhuriyet'in kuruluşuna kadar büyük ölçüde Ziya Gökalp ve Prens Sabahattin'in düşünceleri ile şekillenmiştir (Dursun, 2019, s.20). Durkheim'ci perspektiften hareket eden

Gökalp ve Le Play'den etkilenen Prens Sabahaddin Türk sosyolojisinin temellerinin atılmasında önemli rol oynamışlardır.

Sosyoloji Osmanlı yöneticileri, ideologları ve aydınları tarafından da sihirli bir güç olarak değerlendirilmiştir. Batı'nın kendi iç dinamiklerinin sonucu olarak ortaya çıkan sosyoloji, Osmanlı'da siyasi kaygılarla gündeme gelmiş ve yerleşmiştir. Bu siyasi kaygılar batıcılığa sorununa çözüm bulmak ve ülkeyi yıkılmaktan kurtarmak gibi hedefler etrafında şekillenirken, sosyoloji sadece düşünsel olarak değil aynı zamanda kurumsal olarak da Türk toplumuna etki etmiştir (Kaçmazoğlu,2013,s.12). Osmanlı Devleti'nin son yıllarında Osmanlı/Türk aydınlarının şahsi ilgilerine mazhar olan sosyoloji yaygın ve örgün eğitim kurumlarında bir ders olarak da okutulmaya başlanmıştır. Bu durum Türkiye'de sosyolojinin akademik, politik ve entelektüel çevreler nezdinde geniş kabul görerek hızlı bir gelişme seyri izleyeceğine dair ilk işaretlerdir (Şahin, 2017,s.10).

Türk sosyolojisinin, üniversitede bir kürsü olarak kendine yer bulması ise 1914'e tarihlenir. Sosyolojinin İstanbul Darülfünun'da başlayan yükseköğretimdeki kurumsallaşma serüveni zamanla açılan diğer üniversitelerde bir bölüm olarak kurulmasıyla devam eder. Bu süreç hem akademik hem de eğitim açısından oldukça sancılı bir süreçtir. Günümüzde toplam 128 üniversitede bulunan sosyoloji eğitimi hâlâ çeşitli sorunlarla mücadele edilen bir alandır. Bu çalışmada sosyolojinin bir bilim olarak kurumsallaşma sürecinden hareketle günümüzdeki yükseköğretim verilerinin yorumlanmasıyla mevcut durum ele alınmıştır.

2. Türkiye'de Sosyolojinin Kurumsallaşma Süreci

Türkiye'de sosyolojinin kurumsallaşmasında İstanbul Darülfünun'da Sosyoloji Kürsüsü'nün kurulması bir dönüm noktasıdır. Ancak Türk toplumunun sosyoloji ile ilk temasları çok daha öncesine dayanır. 19. yüzyılın sonlarında Rıza Tevfik'in Herbert Spencer'den esinlenerek yazdığı notlar, Ahmet Şuayb'ın incelemeleri ve Hasan Tahsin'in René Worms'tan yaptığı çeviriler devamlı ve sistematik olmasa da bu alandaki ilk tezahürler sayılabilir (Erişçi,1941, s. 158). Bu bağlamda sosyolojinin Türk toplumuna girişi büyük ölçüde Fransız sosyologların etkisiyle şekillenmiş ve bu etki Türk sosyolojisinde bir süre daha devam etmiştir.

Sosyolojinin üniversitedeki yapılanma sürecinde ise özellikle Ziya Gökalp'in çalışmaları referans gösterilse de Fındıkoğlu'nun (1958, s.141) aktardığına göre Ahmet Şuayb, Ziya Gökalp'ten önce İstanbul Darülfünun Edebiyat Fakültesi'nde sosyolojiyi "İlm-i Cemiyet" adı altında ders olarak vermiştir. Ahmet Şuayb, pozitivistin temsilcilerinden Fransız edebiyatçı Hippolyte Taine'nin modeli üzerine düşünen kıymetli bir fikir insanıdır. Servet-i Fünun döneminin tenkit alanındaki en önemli temsilcisidir ve aynı zamanda pozitivistimi açıkça anlatan ilk yazardır. Ahmet Şuayb'ın pozitivistimi

ele aldığı *Hayat ve Kitaplar* adlı eseri önce Servet-i Fünûn dergisinde tefrika olarak yayımlanmış sonra da basılmıştır (Gülşen, 2019, s. 136). Yine Fındıkoğlu'na (1964, s.43) göre Ahmet Şuayb, *İlm-i Cemiyet* derslerini Edebiyat Fakültesi'nde ilave görev olarak sürdürmektedir ve bu dönemin Ziya Gökalp'in Selanik'te bulunduğu zamana rastladığı anlaşılmaktadır. Türkiye'de sosyolojinin etkili isimlerinden biri olan ve sosyolojinin kurumsallaşma sürecinde adı en fazla zikredilenlerin başında gelen Ziya Gökalp ise kendisi bakımından ilk sosyoloji hocalığına 1909-1912 yılları arasında Selanik'teki özel bir ortaöğretim kurumunda başlamıştır. Ancak Çelebi'nin (2004, s.76) dikkat çektiği üzere Darülfünun'da sosyoloji dersinin verilmeye başladığı tarihe ve bu dersi ilk kimin verdiğiine ilişkin bir fikir birliği bulunmamaktadır. Çünkü Erişçi (1941, s.160), 1913 tarihli Darülfünun Nizamnamesi ile Edebiyat Fakültesi derslerine bir *İlmi İctima* dersinin ilave edildiğini düşünmenin yanlış olmadığını belirtmektedir. Erişçi'ye göre Ziya Gökalp aynı yıl Selanik İttihadı Terakki mektebinde sosyoloji dersleri yapmaktadır.

Baykan Sezer (1989, s.33) ise Hilmi Ziya Ülken'in *Durkheim et l'enseignement des Sciences Sociales En Turquie* (1960) adlı makalesine dayanarak 1912'de Emrullah Efendinin üniversiteyi yeniden düzenlemesi üzerine ilk sosyoloji dersi olarak *İlm-i İctima* dersinin Ahmet Şuayb tarafından verildiğini ve böylece sosyolojinin üniversitede edildiği yeri sağlamlaştırdığını belirtir. Diğer taraftan 1914 yılında Ahmet Şuayb'ın vefatı ile sosyoloji dersleri Ziya Gökalp tarafından kendi yönetiminde sürdürülmüştür. Gökalp 1913'te verdiği *İlm-i İctima* dersine ek olarak 1916-1917'de din, 1917-1918'de hukuk ve yine 1918'de eğitim sosyolojisi üzerine dersler de vermiştir. Ziya Gökalp ile birlikte sosyoloji üniversitede edildiği yeri sağlamlaştırmıştır.

1914 yılında Ziya Gökalp önderliğinde İstanbul Darülfünun Edebiyat şubesinde kurulan sosyoloji kürsüsünü 1915 yılında İctimaiyyat Dar'ül-Mesaisi adıyla ilk sosyoloji enstitüsü izlemiştir. 1917 yılı itibariyle de enstitü bünyesinde *İctimaiyyat Mecmuası* isimli dergi yayımlanmaya başlamıştır (Coşkun, 1991, s. 14). İstanbul Üniversitesi Sosyoloji Bölümü, bilinen en eski ikinci bağımsız sosyoloji kürsüsüdür (Sezer, 1991, s.8). Sosyolojinin akademide bir bölüm olarak şekillenmesi 20. yüzyılın ilk çeyreğinde gerçekleşse de, üniversitenin kuruluşu çok daha eski tarihlere dayanmaktadır.

Türk yükseköğretim tarihinde batı usulünde bir üniversitenin kurulması 21 Temmuz 1846'da Maarif Meclisi'nin çıkardığı lâyhadan sonra mümkün olmuştur. On dokuz yıl süren inşaat sonunda 12 Ocak 1865'te üniversite açılmış ancak taşınma, yangın gibi aksilikler nedeni ile bir süre unutulmuştur. Daha sonraları üniversitenin tekrar eğitim verebilmesi için yeni teşebbüslerde bulunulmuş ve nihayetinde üniversite varlığını 1870'te Darülfünun-ı Osmanî adıyla, 1872'de Darülfünun-ı Sultânî ve II.

Abdülhamit'in tahta geçişinin 25. yıldönümünde yani 1900'de ise Darü'l-finûn-ı Şâhâne adıyla sürdürmüştür (Orhonlu,1973,ss.57-59). Kurum 1912'de İstanbul Darülfünunu adını almış ve bu ad 1919'daki bir isim değişikliğinden sonra 1924'te yeniden kullanılmaya başlanmıştır. Cumhuriyet'in 10. yılında ise Darülfünun lağvedilerek ve yerine 1 Ağustos 1933'te İstanbul Üniversitesi açılmıştır (Göney, 2006, s. 5).

İlk sosyoloji bölümüne ev sahipliği yapan İstanbul Üniversitesi'nin tarihi bir anlamda Türk sosyolojisinin kurumsallaşmasının tarihidir. Ziya Gökalp'in İstanbul Darülfünun'da sosyoloji kürsüsünü kurması ile başlayan süreç I. Dünya Savaşı ile bir anlamda sekteye uğramıştır. Savaş sonrası İstanbul'un işgal edilmesi ve Ziya Gökalp'in Malta'ya sürülmesi ile yerine yardımcısı Necmeddin Sadık geçmiştir (Yalvaç'tan aktaran Coşkun, 1991, s.16). Ziya Gökalp'ten sonra İstanbul Üniversitesi Sosyoloji Kürsüsü 1940'larla beraber Hilmi Ziya Ülken öncülüğünde ikinci kuruluşunu yaşar. Birçok akademik çalışma ve etkinliğin yapıldığı bu dönem, Ülken'in 27 Mayıs 1960 ihtilali sonrası görevinden alınması ile son bulur (Bulut, 2011/1, ss. 9-11).

Sosyolojinin üniversitelerdeki kurumsallaşma sürecinin mihenk taşlarından biri de Ankara Üniversitesi Sosyoloji Kürsüsü'dür. Bu kürsü 1939 yılında Ankara Üniversitesi'nin ilk fakültesi olan Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi'ndeki Felsefe Bölümü bünyesinde açılmıştır. Behice Boran, Niyazi Berkes, Muzaffer Şerif ve Pertev Naili Boratav gibi önemli isimlerinin yer aldığı bölüm, hem akademik anlamda hem de kurumsal anlamda Türk sosyolojisine yeni bir soluk getirmiştir (Alver, 2002, s.185). Özellikle Amerikan sosyoloji anlayışının Türk sosyolojisine taşınmasında etkili olan Ankara Üniversitesi Sosyoloji Kürsüsü, İstanbul Üniversitesi Sosyoloji Kürsüsü'nün temsil ettiği Fransız (Durkheim-Comte) ekolü karşısında yeni bir ekolü temsil etmektedir. Büyük ölçüde alan araştırmaları ile ön plana çıkan bu ekol, 1948 tasfiyeleri ile dağılmıştır.

1948 yılında Türkçülük aleyhinde bulunmak, komünist propaganda yapmak gibi iddialarla üniversiteden ihraç edilen Behice Boran, Niyazi Berkes ve Pertev Naili Boratav iki yıl süren dava sürecinde beraat etseler de görevlerine geri dönmemişlerdir (Karaaslan Şanlı, 2011, ss.111-112). Amerikan sosyolojisine duyulan ilginin şekillenmesinde etkili olan ve yeni bir dünya görüşü yaratmayı amaçlayan Ankara ekolü, daha çok köy sosyolojisi, şehir, endüstri gibi alanlara ağırlık vererek sosyolojide ampirik çalışmaların önünü açmıştır (Dursun, 2019, s.22).

1960'larda ise sosyoloji adına akademide iki önemli gelişme yaşanmıştır. İlk olarak 1965 yılında Orta Doğu Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Bölümü içerisinde sosyoloji programı açılmış ve yine aynı yıl Hacettepe Üniversitesi Sosyoloji Bölümü kurulmuştur. 1960'lardaki bu gelişmeler 1976 yılında bir program olarak kurulan ve 1978'de bağımsız bir

bölüm olan Ege Üniversitesi Sosyoloji Bölümü'nün açılması ile devam etmiştir (Çelebi, 2001, s.23). 1960 darbesinden sonra Amerikan üniversiteleri örnek alınarak kurulan bu üniversitelerdeki sosyoloji bölümleri, yeni sosyologların yetiştiği ve Türkiye'de sosyolojinin kurumsallaşmasının sürdürülmesine katkı sağlayan bölümlerdir. Diğer taraftan Kaçmazoğlu'nun (1991, s.145) ifadesiyle 1960'lı yılların Türk sosyolojisi bir uçtan bir uca savrulmuştur. Bu dönemde çalışmalar felsefi ağırlıklı teorik boyutlardan; ne aradığını bilmeyen, varsayimsız, sorunsuz, teorik temeli olmayan ve sadece saha araştırmasının önemsendiği anket metodunun geçerli olduğu aşırı deneysel uca kaymıştır.

Bütün bu gelişmeler bir taraftan akademik anlamda sosyolojinin Türkiye'deki değişimini gösterirken, diğer taraftan da sosyoloji bölümlerinde öğrencilere verilen eğitimin ağırlıklı olarak hangi konuları merkeze alarak şekillendiğinin anlaşılması adına da son derece önemlidir. Üniversitelerdeki sosyoloji çalışmaları sadece ülkedeki akademik eğilimi değil aynı zamanda eğitim müfredatını da belirlemektedir.

Türkiye'de sosyoloji eğitimini etkileyen bir diğer gelişme Yüksek Öğretim Kurulunun (YÖK) 1981 yılında kurulmasıdır. YÖK'ün kuruluşu ile 1970'li yıllarda açılmış olmasına rağmen henüz öğrenci alınmayan üniversitelerdeki sosyoloji bölümlerine 1982'den itibaren öğrenciler alınmaya ve bu gelişmeyi takip eden süreçte ise yeni açılan üniversitelerde sosyoloji bölümleri kurulmaya başlanmıştır. 2000 yılına gelindiğinde öğrenci kaydı yapan sosyoloji bölümlerinin olduğu üniversite sayısı 25'e ulaşmıştır (Çelebi, 2001 s.25). 2000'li yıllar Türk sosyolojisinin kurumsallaşmasını tamamladığı ve sosyoloji mezunlarının istihdamının temel sorun olarak görülmeye başladığı yıllardır. 2007 yılından sonra tüm illerde üniversitelerin açılması ve bu üniversitelerin çoğunda sosyoloji bölümlerinin kurulması, istihdam edilemeyen sosyoloji formasyonuna sahip binlerce insanın türemesine yol açmıştır (Alan, 2015, s.179).

Bunun yanı sıra YÖK, kuruluşunun akabinde ders programlarını aynı yaparak üniversitelere bir benzerlik kazandırma çabasına girmiştir. Üniversitenin sadece ders yapılan bir mekân olarak algılanması, karşılaşılan araştırma güçlükleri, üniversite-toplum kopukluğu, sosyoloji çalışmalarının üniversite dışına kayması gibi problemler üniversitelerde kurumsallaşmasını tamamlayan sosyolojinin önündeki diğer engellerdir (Tuna, 2013, ss. 116-117). Türkiye'de sosyoloji üniversitelerde bir disiplin olarak yapılanmaya başladığı tarihten itibaren birçok sorunla yüzleşmiştir. Bu sorunlar sadece 21. yüzyıla dair sorunlar da değildir. Örneğin 1950'lerde Hilmi Ziya Ülken (1951, ss. 4-7) *Sosyoloji Dünyası* dergisinde kaleme aldığı *Üniversite Sitesi* başlıklı yazısında 1930'lardan itibaren kurulmaya başlayan öğrenci yurtlarına dikkat çeker. Ülken'e göre İstanbul'da o tarihte 11'i devlet, 12'si özel yurt olmak üzere 23 yurt bulunmaktadır. Ancak hemen hepsi öğrenci yurdu olmak üzere

yapılmayan ve eski konakları kiralamak sureti ile oluşturulan bu yapılar, konfor, çalışma saatleri ve güvenlik açısından elverişsizdir. Birbirinden uzak mahallere dağılan yurtlar öğrenci hayatını pasifleştirmekte ve toplumsal gelişme için de engel teşkil etmektedir.

Görüldüğü üzere sosyolojinin üniversitelerde kurumsallaşması hem akademik hem de fiziki olanaklar açısından çeşitli güçlüklerle sürdürülmüştür. Burada değinilen sorunlar ve tarihsel olaylar sürecin sadece kısa ve genel bir özetini yansıtmaktadır. Günümüzde birçok üniversitede sosyoloji bölümü vardır. Lisans ve lisansüstü düzeyde eğitim veren bu bölümlerdeki öğrenci sayıları da oldukça fazladır. Bu durum öğrenciler açısından da yeni sorunları gündeme getirmektedir. Gelecek kaygısı, ekonomik sorunlar, barınma problemleri, eğitim materyallerine ulaşmada yaşanan güçlükler, eğitim ve öğretimden kaynaklı sorunlar tüm üniversite gençlerini etkilediği gibi sosyoloji bölümlerinde öğrenim gören öğrencileri de etkilemektedir.

3. Türkiye'deki Üniversitelerde Sosyoloji Eğitimine İlişkin Veriler (2023)

Tarihsel bağlamda ele alındığı üzere Türkiye'de sosyolojinin üniversitelerde ders olarak verilmeye başlamasından itibaren kurumsallaşmasına bakıldığında, ilk sosyoloji kürsüsünün kurulması, sosyoloji bölümlerinin İstanbul Üniversitesi dışındaki diğer üniversitelerde açılması, artan üniversite sayıları ile birlikte sosyoloji bölümlerinin de sayısal olarak artması yükseköğretimde sosyoloji eğitiminin yolculuğunda geldiği noktayı göstermektedir. Sosyolojinin üniversitelerdeki kurumsallaşma süreci, bu süreçte karşılaşılan sorunların mevcut veriler ışığında değerlendirilmesine imkân tanınması bakımından son derece önemlidir.

Yükseköğretim Kurulu'nun (YÖK), istatistik paylaşımına yönelik bilgi yönetim sistemi, 2023 verilerini içeren önemli bilgilere erişim sağlamaktadır. Bu veriler, yükseköğretimle ilgili istatistiksel bilgileri içermektedir. Bilgi yönetim sisteminde beş kategoride karşımıza çıkan istatistikler şunlardır; *Öğrenci İstatistikleri*: Bu kategoride, öğrenci sayıları, değişim programlarına katılan öğrenci sayıları, bölgelere ve uyruklara göre öğrenci sayıları, ayrıca engelli öğrenci sayılarına ilişkin veriler sunulmaktadır. Bu veriler, üniversitelerin öğrenci nüfusunu ve çeşitliliğini anlamamıza yardımcı olmaktadır. *Öğretim Elemanları İstatistikleri*: Bu bölümde, üniversitelerdeki öğretim elemanlarının sayısı, anabilim dalına göre dağılımları ve özet öğretim elemanı istatistikleri sunulmaktadır. Öğretim elemanlarına ilişkin veriler, üniversitelerin akademik kadrolarını ve öğretim kaynaklarını değerlendirmemize yardımcı olur. *Birim İstatistikleri*: Bu kategori, üniversitelerin birimlerine ve bu birimlerin türlerine göre sayılarını içerir. Birim istatistiklerinde ayrıca üniversite bazında birim sayıları raporu ve genel bilgiler de sunulmaktadır. Bu veriler, üniversitelerin yapılarını ve organizasyonlarını anlamamıza katkı sağlar. *Yükseköğretim İstatistikleri*: Bu başlık altında, 1982'den 2023 yılına kadar olan genel yükseköğretim

KONUK KANDEMİR, N., IŞIK, E. EDEBİYAT FAKÜLTESİ (2023)

istatistikleri bulunmaktadır. Bu veriler, yükseköğretimdeki uzun vadeli değişiklikleri incelememize yardımcı olur. *Yükseköğretime Geçiş İstatistikleri*: Bu kategori, 2019 ÖSYS'den 2022 YKS sınav yılına kadar olan verilere odaklanır. Bu veriler, öğrencilerin yükseköğretime geçiş süreçlerini ve başvuru-yerleştirme verilerini içerir. Bu kategoriler aracılığıyla, şehir, ilçe, üniversite, bölüm ve diğer belirli alanları seçerek detaylı verilere erişebilme imkânına sahip oluruz. Bilgi yönetim sistemi, bu verileri kolayca erişilebilir ve anlaması kolay bir şekilde sunarak akademiye büyük bir kaynak sağlamaktadır. Bu veriler, ülkedeki eğitim sisteminin gelişimini izlemek ve iyileştirmek için önemli bir araçtır.

Söz konusu verilerden ve üniversitelerin web sayfalarından alınan bilgilerden yola çıkılarak hazırlanan Tablo:1'de, Yükseköğretim Kurulu bünyesinde sosyoloji eğitimi veren devlet ve vakıf üniversitelerinin kuruluş tarihleri, sosyoloji bölümlerinin olduğu fakülteler ve sosyoloji bölümlerinin kuruluş tarihleri yer almaktadır. Tablodan da anlaşılacağı üzere İstanbul Üniversitesi'nde Türkiye'deki ilk sosyoloji kürsüsünün kuruluşundan bugüne sosyoloji bölümleri sayısal olarak önemli ölçüde artış göstermiştir.

Üniversite Adı	Şehir	Fakülte	Kuruluş	Sos. Bölüm Kuruluş Tarihi
Abdullah Gül Üniversitesi	Kayseri	İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi	2010	-
Adıyaman Üniversitesi	Adıyaman	Fen-Edebiyat Fakültesi	2006	2008
Afyon Kocatepe Üniversitesi	Afyon	Fen-Edebiyat Fakültesi	1992	2001
Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi	Ağrı	Fen-Edebiyat Fakültesi	2007	2018
Akdeniz Üniversitesi	Antalya	Edebiyat Fakültesi	1982	1998
Aksaray Üniversitesi	Aksaray	Fen-Edebiyat Fakültesi	2006	2010
Anadolu Üniversitesi	Eskişehir	Açık öğretim Fakültesi	1958	
Anadolu Üniversitesi	Eskişehir	Edebiyat Fakültesi	1958	1993
Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi	Ankara	Edebiyat Fakültesi	2018	2007
Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi	Ankara	Sosyal ve Beşeri Bilimler Fakültesi	2013	2013
Ankara Üniversitesi	Ankara	Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi	1946	1993
Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi	Ankara	İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi	2010	2011
Ardahan Üniversitesi	Ardahan	İnsani Bilimler Ve Edebiyat Fakültesi	2008	2017
Artvin Çoruh Üniversitesi	Artvin	Fen-Edebiyat Fakültesi	2007	2015
Atatürk Üniversitesi	Erzurum	Açık ve Uzaktan Öğretim Fakültesi	1957	-
Atatürk Üniversitesi	Erzurum	Edebiyat Fakültesi	1957	1988
Aydın Adnan Menderes Üniversitesi	Aydın	İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi	1992	2000
Balıkesir Üniversitesi	Balıkesir	Fen-Edebiyat Fakültesi	1992	2006

KONUK KANDEMİR, N., IŞIK, E. EDEBİYAT FAKÜLTESİ (2023)

Bandırma Onyedli Eylül Üniversitesi	Balıkesir	İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi	2015	2021
Bartın Üniversitesi	Bartın	Edebiyat Fakültesi	2008	2010
Batman Üniversitesi	Batman	Fen-Edebiyat Fakültesi	2007	2007
Bayburt Üniversitesi	Bayburt	İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi	2008	2016
Bingöl Üniversitesi	Bingöl	Fen-Edebiyat Fakültesi	2007	2010
Bitlis Eren Üniversitesi	Bitlis	Fen-Edebiyat Fakültesi	2007	2007
Boğaziçi Üniversitesi	İstanbul	Fen-Edebiyat Fakültesi	1863	1971
Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi	Bolu	Fen-Edebiyat Fakültesi	1992	2006
Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi	Burdur	Fen-Edebiyat Fakültesi	2006	2016
Bursa Teknik Üniversitesi	Bursa	İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi	2010	2015
Bursa Uludağ Üniversitesi	Bursa	Fen-Edebiyat Fakültesi	1975	1990
Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi	Çanakkale	İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi	1992	2007
Çankırı Karatekin Üniversitesi	Çankırı	Edebiyat Fakültesi	2007	2008
Dicle Üniversitesi	Diyarbakır	Edebiyat Fakültesi	1973	1996
Dokuz Eylül Üniversitesi	İzmir	Edebiyat Fakültesi	1982	2014
Düzce Üniversitesi	Düzce	Fen-Edebiyat Fakültesi	2006	2007
Ege Üniversitesi	İzmir	Edebiyat Fakültesi	1955	1976
Erciyes Üniversitesi	Kayseri	Edebiyat Fakültesi	1978	2006
Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi	Erzincan	Fen-Edebiyat Fakültesi	2006	2017
Fırat Üniversitesi	Elazığ	İnsani ve Sosyal Bilimler Fakültesi	1975	1982
Galatasaray Üniversitesi	İstanbul	Fen-Edebiyat Fakültesi	1992	1993
Gaziantep Üniversitesi	Gaziantep	Fen-Edebiyat Fakültesi	1987	1996
Giresun Üniversitesi	Giresun	Fen-Edebiyat Fakültesi	2006	2007
Gümüşhane Üniversitesi	Gümüşhane	Edebiyat Fakültesi	2008	2016
Hacettepe Üniversitesi	Ankara	Edebiyat Fakültesi	1967	1967
Harran Üniversitesi	Şanlıurfa	Fen-Edebiyat Fakültesi	1992	2014
Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi	Hatay	Fen-Edebiyat Fakültesi	1992	1922
İnönü Üniversitesi	Malatya	Fen-Edebiyat Fakültesi	1975	1984
İstanbul Medeniyet Üniversitesi	İstanbul	Edebiyat Fakültesi	2010	2008
İstanbul Teknik Üniversitesi	İstanbul	Fen-Edebiyat Fakültesi	2001	2001
İstanbul Üniversitesi	İstanbul	Edebiyat Fakültesi	1933	1914
İzmir Bakırçay Üniversitesi	İzmir	İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi	2016	2018
İzmir Demokrasi Üniversitesi	İzmir	Fen-Edebiyat Fakültesi	2016	2016
İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi	İzmir	Sosyal ve Beşeri Bilimler Fakültesi	2010	2014
Kahramanmaraş İstiklal Üniversitesi	Kahramanmaraş	İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi	1992	-
Karabük Üniversitesi	Karabük	Edebiyat Fakültesi	2007	2010

KONUK KANDEMİR, N., IŞIK, E. EDEBİYAT FAKÜLTESİ (2023)

Karadeniz Teknik Üniversitesi	Trabzon	Edebiyat Fakültesi	1955	2008
Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi	Karaman	Edebiyat Fakültesi	2007	2008
Kırıkkale Üniversitesi	Kırıkkale	Fen-Edebiyat Fakültesi	1992	1993
Kırklareli Üniversitesi	Kırklareli	Fen-Edebiyat Fakültesi	2007	2012
Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi	Kırşehir	Fen-Edebiyat Fakültesi	2006	2016
Kilis 7 Aralık Üniversitesi	Kilis	İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi	2007	2018
Kütahya Dumlupınar Üniversitesi	Kütahya	Fen-Edebiyat Fakültesi	1992	2013
Malatya Turgut Özal Üniversitesi	Malatya	Sosyal ve Beşeri Bilimler Fakültesi	2018	-
Manisa Celâl Bayar Üniversitesi	Manisa	Fen-Edebiyat Fakültesi	1992	2013
Mardin Artuklu Üniversitesi	Mardin	Edebiyat Fakültesi	2007	2008
Marmara Üniversitesi	İstanbul	İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi	1982	2001
Mersin Üniversitesi	Mersin	İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi	1992	1993
Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi	İstanbul	Fen-Edebiyat Fakültesi	1982	1983
Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi	Muğla	Edebiyat Fakültesi	1992	1993
Munzur Üniversitesi	Tunceli	Edebiyat Fakültesi	2008	2010
Muş Alparslan Üniversitesi	Muş	Fen-Edebiyat Fakültesi	2007	2016
Necmettin Erbakan Üniversitesi	Konya	Sosyal ve Beşeri Bilimler Fakültesi	2010	2011
Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi	Nevşehir	Fen-Edebiyat Fakültesi	2007	2007
Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi	Niğde	Fen-Edebiyat Fakültesi	1992	1994
Ondokuz Mayıs Üniversitesi	Samsun	İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi	1975	2011
Ordu Üniversitesi	Ordu	Fen-Edebiyat Fakültesi	2006	2015
Orta Doğu Teknik Üniversitesi	Ankara	Fen-Edebiyat Fakültesi	1959	1965
Pamukkale Üniversitesi	Denizli	İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi	1992	1995
Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi	Rize	Fen-Edebiyat Fakültesi	2006	-
Sakarya Üniversitesi	Sakarya	İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi	1992	1995
Samsun Üniversitesi	Samsun	İktisadi, İdari Ve Sosyal Bilimler Fakültesi	2018	2020
Selçuk Üniversitesi	Konya	Edebiyat Fakültesi	1975	1992
Siirt Üniversitesi	Siirt	Fen-Edebiyat Fakültesi	2007	2007
Sinop Üniversitesi	Sinop	Fen-Edebiyat Fakültesi	2007	2016
Sivas Cumhuriyet Üniversitesi	Sivas	Edebiyat Fakültesi	1974	1980
Süleyman Demirel Üniversitesi	Isparta	Fen-Edebiyat Fakültesi	1922	1993
Tarsus Üniversitesi	Mersin	İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi	2018	2020
Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi	Tekirdağ	Fen-Edebiyat Fakültesi	2006	2013

KONUK KANDEMİR, N., IŞIK, E. EDEBİYAT FAKÜLTESİ (2023)

Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi	Tokat	Erbaa Sosyal ve Beşeri Bilimler Fakültesi	1992	2008
Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi	Tokat	Fen-Edebiyat Fakültesi	1992	-
Trabzon Üniversitesi	Trabzon	İktisadi, İdari ve Sosyal Bilimler Fakültesi	2018	Veri yok
Trakya Üniversitesi	Edirne	Edebiyat Fakültesi	1982	Veri yok
Türk-Alman Üniversitesi	İstanbul	Kültür ve Sosyal Bilimler Fakültesi	2010	2021
Uşak Üniversitesi	Uşak	Fen-Edebiyat Fakültesi	2006	2010
Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi	Van	Edebiyat Fakültesi	1982	1994
Yıldız Teknik Üniversitesi	İstanbul	Fen-Edebiyat Fakültesi	1911	2014
Yozgat Bozok Üniversitesi	Yozgat	Fen-Edebiyat Fakültesi	2006	2014
Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi	Zonguldak	İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi	1992	2012
VAKIF ÜNİVERSİTELERİ				
Acıbadem Mehmet Ali Aydınlar Üniversitesi	İstanbul	İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi	2007	2016
Altınbaş Üniversitesi	İstanbul	İktisadi, İdari ve Sosyal Bilimler Fakültesi	2011	2012
Antalya Belek Üniversitesi	Antalya	İnsani Bilimler Fakültesi	2015	2017
Avrasya Üniversitesi	Trabzon	Fen-Edebiyat Fakültesi	2010	-
Bahçeşehir Üniversitesi	İstanbul	İktisadi, İdari ve Sosyal Bilimler Fakültesi	1998	2001
Başkent Üniversitesi	Ankara	Fen-Edebiyat Fakültesi	1994	2013
Beykoz Üniversitesi	İstanbul	Sosyal Bilimler Fakültesi	2016	-
Doğuş Üniversitesi	İstanbul	Fen-Edebiyat Fakültesi	1997	2013
Hasan Kalyoncu Üniversitesi	Gaziantep	İktisadi, İdari ve Sosyal Bilimler Fakültesi	2008	-
Işık Üniversitesi	İstanbul	İktisadi, İdari ve Sosyal Bilimler Fakültesi	1995	-
İbn Haldun Üniversitesi	İstanbul	İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi	2015	2018
İstanbul Arel Üniversitesi	İstanbul	Fen-Edebiyat Fakültesi	2007	-
İstanbul Aydın Üniversitesi	İstanbul	Fen-Edebiyat Fakültesi	2003	2013
İstanbul Beykent Üniversitesi	İstanbul	Fen-Edebiyat Fakültesi	1997	1997
İstanbul Bilgi Üniversitesi	İstanbul	Sosyal ve Beşeri Bilimler Fakültesi	1994	1996
İstanbul Esenyurt Üniversitesi	İstanbul	Sanat ve Sosyal Bilimler Fakültesi	2013	2016
İstanbul Gelişim Üniversitesi	İstanbul	İktisadi, İdari ve Sosyal Bilimler Fakültesi	2008	2013
İstanbul Nişantaşı Üniversitesi	İstanbul	İktisadi, İdari ve Sosyal Bilimler Fakültesi	2009	2013
İstanbul Okan Üniversitesi	İstanbul	İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi	1999	-
İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi	İstanbul	İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi	2010	2016
İstanbul Ticaret Üniversitesi	İstanbul	İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi	2001	2001
İstinye Üniversitesi	İstanbul	İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi	2015	2017

KONUK KANDEMİR, N., IŞIK, E. EDEBİYAT FAKÜLTESİ (2023)

İzmir Ekonomi Üniversitesi	İzmir	Fen-Edebiyat Fakültesi	2001	2013
Kapadokya Üniversitesi	Nevşehir	Beşeri Bilimler Fakültesi	2005	-
Koç Üniversitesi	İstanbul	İnsani Bilimler ve Edebiyat Fakültesi	1992	2010
KTO Karatay Üniversitesi	Konya	İktisadi, İdari ve Sosyal Bilimler Fakültesi	2010	2015
Maltepe Üniversitesi	İstanbul	İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi	1997	2010
TED Üniversitesi	Ankara	Fen-Edebiyat Fakültesi	2009	2011
Üsküdar Üniversitesi	İstanbul	İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi	2011	2012
Yaşar Üniversitesi	İzmir	İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi	2001	-
Yeditepe Üniversitesi	İstanbul	Fen-Edebiyat Fakültesi	1996	2014

Tablo 1. Devlet ve Vakıf Üniversiteleri'nde Sosyoloji Bölümü Olan Fakülteler ve Sosyoloji Bölümlerinin Açıldığı Yıllar

1980 öncesinde Türkiye'de toplamda 19 devlet üniversitesi mevcut iken bu dönemde sadece bağımsız iki sosyoloji bölümünün/lisans programının aktif olduğu görülmektedir. 105'i devlet, 73'ü vakıf olmak üzere 178 üniversitenin yükseköğretim içinde yer aldığı 1980-2014 yılları arasında ise 77 sosyoloji bölümünün lisans eğitim-öğretim faaliyetlerini yürüttüğü anlaşılmaktadır (Parin ve Demirci, s. 370). 2023 yılı itibarıyla ise Türkiye'deki toplam üniversite sayısı 206'ya ulaşmıştır. Bu üniversitelerin 129'u devlet üniversitesi statüsünde, 77'si ise vakıf üniversiteleri olarak faaliyet göstermektedir. 2023 eğitim-öğretim yılında, sosyoloji alanında lisans düzeyinde eğitim-öğretim faaliyetlerini sürdüren üniversitelerin sayısı ise 128 olarak belirlenmiştir (YÖK, 2023).

YÖK 2022-2023 yükseköğretim istatistiklerine göre lisans, yüksek lisans ve doktora düzeylerinde sosyoloji programlarına kayıt olan öğrenci sayıları Tablo 2'de yer almaktadır (YÖK, 2023);

LİSANS PROGRAMLARI								
ÖRGÜN ÖĞRETİM			İKİNCİ ÖĞRETİM			AÇIK ÖĞRETİM		
E	K	T	E	K	T	E	K	T
1632	4493	6125	144	435	579	6087	12775	18862
YÜKSEK LİSANS PROGRAMLARI								
ÖRGÜN ÖĞRETİM			İKİNCİ ÖĞRETİM			UZAKTAN ÖĞRETİM		
E	K	T	E	K	T	E	K	T
290	624	914	65	63	128	37	36	73
DOKTORA PROGRAMLARI								
ÖRGÜN ÖĞRETİM								
E			K			T		

KONUK KANDEMİR, N., IŞIK, E. EDEBİYAT FAKÜLTESİ (2023)

70	136	206
----	-----	-----

Tablo 2. Öğrenim Düzeyleri ve Birimlere Göre Yeni Kayıt Olan Öğrenci Sayıları (2022-2023)

Bu verilere bakıldığında dikkat çeken noktalardan biri kız öğrencilerin sosyoloji formasyonuna erkek öğrencilere nazaran daha fazla ilgi gösterdiği'dir. Belirgin bir biçimde lisans ve lisansüstü programlarda kız öğrenci sayıları erkek öğrenci sayılarından fazladır. Meriç'in (1997, s.197) belirttiği gibi mesleki uzmanlaşma açısından değerlendirildiğinde Türkiye'de geleneksel kadın meslekleri kabul edilen alanlardaki kız öğrenci yoğunlaşması edebiyat fakültelerinin sosyoloji bölümlerinde de kendini göstermektedir. 2022-2023 döneminde sosyoloji programlarına kayıt olan toplam öğrenci sayısı ise 26.887'dir. Bir eğitim öğretim yılı yeni kayıtları için oldukça yüksek sayılabilecek bu rakam mevcut sosyoloji programları öğrencileri de dikkate alındığında daha da artmaktadır.

Aynı eğitim-öğretim yılı için sosyoloji programlarına hâlihazırda kayıtlı olan öğrenci sayıları ise şöyledir (YÖK, 2023);

LİSANS PROGRAMLARI								
ÖRGÜN ÖĞRETİM			İKİNCİ ÖĞRETİM			AÇIK ÖĞRETİM		
E	K	T	E	K	T	E	K	T
7042	17433	24475	954	2166	3120	36092	68832	104924
YÜKSEK LİSANS PROGRAMLARI								
ÖRGÜN ÖĞRETİM			İKİNCİ ÖĞRETİM			UZAKTAN ÖĞRETİM		
E	K	T	E	K	T	E	K	T
1080	2344	3424	92	81	173	37	36	73
DOKTORA PROGRAMLARI								
ÖRGÜN ÖĞRETİM								
E			K			T		
530			738			1268		

Tablo 3. Öğrenim Düzeyleri ve Birimlere Göre Öğrenci Sayıları (2022-2023)

Öğrenci sayısı bakımından, örgün eğitime olan ilginin yoğun olması dışında Anadolu Üniversitesi, Atatürk Üniversitesi ve İstanbul Üniversitesi'ndeki açık öğretim sosyoloji programlarında ki öğrenci sayısının fazlalığı da dikkat çekmektedir. Öte yandan lisansüstü düzeyde sosyoloji

eğitimi alan öğrenci sayıları yüksek lisans programlarında 3424, doktora programlarında ise 1268'dir.

Tablolar incelendiğinde sosyoloji programlarının öğrenci sayısı yönünden ne kadar yoğun programlar olduğu görülmektedir. (Tablo: 2, 3). Özellikle lisans düzeyindeki açık öğretim programları ile sosyoloji alanında eğitim gören öğrenci sayısı katlanarak artmıştır. Bu yoğunluk beraberinde öğrencilerin mezun olduktan sonra alana dayalı mesleklerini yapmaları konusunda karşılaştıkları sorunları da pekiştirmektedir. Öğrenci sayısının çok olmasının akademik faaliyet sayısını arttıracakı düşünülse de asıl önemli olan yürütülen faaliyetlerinin kalite düzeyidir. Öğrenci sayısının makul seviyelerde olması durumunda ise öğretim elemanı açısından 'yapılandırıcılığın etkisiyle gelişen çağdaş yeni yaklaşımla, sadece bilgi aktarımı yapılmayan, öğrencinin aktif olarak katıldığı, problem çözme ve etkileşim biçiminde gerçekleşen', (Boudourides, 1998'den akt. Akpınar ve Gezer, 2010, s.2), bir eğitim-öğretim sürecinin uygulanması mümkün olacaktır. Aynı zamanda, öğrencinin aktif olarak eğitim sürecine katıldığı, pasif bir dinleyici konumunda olmadığı öğrenci merkezli eğitimde; öğrencilerin öğrenme motivasyonu ile bilgiyi hatırlama düzeyinin yükseldiği, çalışılan konunun değerinin ve anlaşılma düzeyinin arttıgıda belirtilmelidir (İncik ve Tanrısever, 2012, s.179).

Tablo 2'deki açık öğretime ilişkin verilere bakıldığında ise bu programlardaki öğrenci sayısının da yüksek olduğu görülür. Türkiye'de yükseköğretim gören öğrencilerin %50'sinden fazlası açık öğretimde eğitim almaktadır. Ayrıca, Türkiye'deki üniversitelerin üçte birinden fazlasında açık öğretim öğrencileri bulunmaktadır ve çeşitli açık öğretim programları sunulmaktadır (Maral, 2022, s.2). Açık öğretim sisteminin yaygınlaşmasının arkasında teknoloji kullanımının artması, esnek öğrenme imkânları ve maliyet avantajları gibi nedenler bulunmaktadır. Teknolojik gelişmeler, internetin ulaşılabilirliği ve dijital platformların gelişimi, açık öğretim programlarının daha erişilebilir hale gelmesini sağlamıştır. Öğrenciler, kendi hızlarında öğrenme imkânı buldukları, ders materyallerini kolayca edinebildikleri ve etkileşimli öğrenme araçlarından faydalandıkları açık öğretim programlarına ilgi göstermektedir. Açık öğretim programları, öğrencilere esneklik sunarak çalışma, aile sorumlulukları veya diğer kişisel zorunluluklarla uyumlu bir şekilde eğitim almalarını sağlamaktadır. Ayrıca, geleneksel yükseköğretim kurumlarındaki eğitim ücretlerine kıyasla genellikle daha uygun maliyetli olmaları, öğrencilerin açık öğretimi tercih etmesinde etkili bir diğer faktördür. Açık öğretime gösterilen ilgi, yükseköğretim kurumlarının daha fazla açık öğretim programı sunmalarını da teşvik etmektedir. Böylece, öğrencilerin çeşitli akademik disiplinlerde uzaktan eğitim alabilmesi ve kendilerini geliştirebilmesi mümkün olmaktadır. Bunun yanı sıra açık öğretim programları öğrencilere dersleri kendi zamanlarına ve koşullarına uygun olarak takip etme imkânı verir. Çalışan öğrenciler, aile sorumlulukları olanlar

KONUK KANDEMİR, N., IŞIK, E. EDEBİYAT FAKÜLTESİ (2023)

ve uzaktan eğitim ihtiyacı olanlar için büyük bir avantaj sağlayan bu durum, eğitim alanındaki dönüşüme ve daha geniş kitlelere eğitim imkânını işaret etmektedir.

Ancak açık öğretim de öğrencilerin motivasyon ve disiplini sürdürmeleri açısından yaşayacakları bazı zorluklara, yüz yüze etkileşim eksikliğine, kendi kendine çalışma gerekliliğine, dikkat dağınıklığına ve eğitim sürecinde isteksizliğe sebep olabilmektedir. Yüz yüze eğitimde olduğu gibi etkileşim ve öğretim elemanlarına kolay erişim olmaması, bazı öğrencilerin sorunlarını çözmekte zorlanmalarına ve bu durumun da başarılarını olumsuz etkilemesine yol açabilmektedir. Bu önermeler şüphesiz yeni araştırmalar ile desteklenmeye muhtaçtır ancak sosyoloji bölümlerinin açık öğretim öğrencisi kontenjanı dikkate alındığında bu muhtemel sorunların da sosyoloji eğitiminin kalitesi açısından etkili olabileceği düşünülmelidir. Maral'ın da belirttiği gibi; açık öğretim sisteminin kalitesinin bilimsel olarak incelenmesi ve bu araştırmaların süreklilik ve çeşitlilik kazanması, eğitim politikacıları ve karar vericiler için önemli bir destek noktası oluşturacaktır. Açık öğretimde kalite konusunda yapılan çalışmaların bütüncül bir bakış açısıyla ele alınması gereklidir (Maral, 2022, s.4).

Örgün eğitim açısından ise öğrenci sayılarındaki artış üniversitelerdeki öğretim elemanlarının ihtiyaç duyulandan sayıca az kalmasına ve eğitim kurumlarının fiziki imkânlarının da öğrenci ihtiyaçlarını karşılamada yeterli olamamasına yol açmaktadır. Bu bağlamda 2023 yılı devlet ve vakıf üniversitelerinin sosyoloji bölümlerindeki öğretim elemanı sayılarına bakıldığında karşımıza şöyle bir tablo çıkmaktadır (YÖK, 2023);

Öğretim Elemanı		Devlet Üniversitesi	Vakıf Üniversitesi	TOPLAM
Profesör	E	151	22	173
	K	67	21	88
	T	218	43	261
Doçent	E	118	14	132
	K	65	11	76
	T	183	25	208
Doktor Öğretim Üyesi	E	174	27	201
	K	143	42	185
	T	317	69	386
Öğretim Görevlisi	E	10	3	13
	K	11	6	17
	T	21	9	30
Araştırma Görevlisi	E	102	17	119

	K	173	29	202
	T	275	46	321
	E	555	83	638
	K	459	109	568
Genel Toplam	T	1014	192	1206

Tablo 4. Üniversitelerde Sosyoloji Bölümlerindeki Öğretim Elemanı Sayıları

Bu tablo sosyoloji alanındaki öğretim elemanı sayısının öğrenci sayısı dikkate alındığında yeterli olmadığını göstermektedir. Bu durum öğrenciler açısından değerlendirildiğinde kalabalık sınıflar, dikkat dağınıklığı ve eğitim kalitesinde düşüş anlamına gelirken, akademisyenler açısından da artan ders yükü ile birlikte akademik çalışmalarla eğitim faaliyetlerinin yürütülmesi arasında denge kurulamaması şeklinde okunabilir. Üniversitelerin akademik başarısını etkileyen birçok faktör olmasına rağmen, öğretim üyesi sayısı da önem arz etmektedir. Öğretim sürecindeki herkesin üniversitenin, fakültenin, bölümün misyonu, vizyonu ve ana değerleriyle ilgili aktivite ve tartışmalara katılması, öğretim elemanlarının öğrencilerle birlikte paylaşımcı olarak çalışabilecekleri fırsatlar yaratması, öğrencilere akademik yardımda bulunmak (Polat ve Taştan, 2009, s. 569) ve öğretim elemanlarının öğrenci ile etkili iletişim halinde olması üniversitelerin akademik başarısını etkileyen faktörlerdendir.

Şüphesiz makul öğrenci-öğretim elemanı oranına ulaşabilmek için izlenebilecek bir yol da öğretim elemanlarının sayısının artmasıdır. Ancak bu çözümün de sosyoloji eğitiminin kalitesi açısından tekrar gözden geçirilmesi, özellikle sosyoloji bölümlerinin öğretim elemanı ihtiyacını karşılamaya çalışırken “disiplinlerarası geçişlerde sınımlanacak liman” olarak algılanmaması, gerekli özenin gösterilmesi gerekmektedir. Sosyolojinin pek çok bilim dalı ile ilişkili bir alan olması -diğer bilim dallarında olduğu gibi- sosyolojinin konularını, araştırma alanlarını, yöntemini ve sınırlarını uçsuz bucaksız kılmaz. Bu sebeple Adaş’ın (2018, s. 216) da belirttiği gibi akademik istihdamın da sosyoloji geleneğini aktarabilecek donanıma sahip öğretim elemanlarından oluşmasını sağlamak önemlidir. Akademik geleneğin üretimi akademik mekânların niteliklerinden bağımsız düşünülemez. Bölümler, hem disiplinin geçmiş ve güncel bilgi birikiminin aktarıldığı, hem de akademik habitusun, “sosyolog olma” ve “sosyolog gibi davranmanın” biçimlendirildiği ve öğrenildiği mekânlardır. Bölümlerin nasıl şekillendiği ise, akademik istihdamın niteliği ve nasıl biçimlendiği ile yakından ilintilidir.

Sosyal bilimler alanındaki neredeyse bütün bölümler için geçerli olan mezuniyet sonrası iş bulma kaygısını sosyoloji bölümleri de paylaşmaktadır. Üniversiteler en önemli toplumsal kurumların başında gelir ve toplumsal değişimin en etkili itici güçlerinden biridir. Bu işlevini bir yandan bilimsel

bilgi üreterek, bir yandan da toplumsal işbölümünün sonucu olarak toplumun ihtiyaç duyduğu meslek elemanlarını yetiştirerek yerine getirir (Koçak ve Yıldırım, 2007, ss.110-111). Ancak her ilde üniversite açılması ve bu üniversitelerin her yıl binlerce mezun vermesi dikkate alındığında özellikle meslek edinme noktasında gelinen durum ortadadır. Diğer taraftan üniversite sayısının azaltılması ve bölüm kontenjanlarının düşürülmesi tek başına genç işsizliğini çözüme konusunda da yeterli olmayacaktır. Sosyal bilimlerin ve özellikle de sosyolojinin hem bilimsel alanda hem de iş sektöründe hak ettiği karşılığı bulabilmesi son derece önemlidir.

4. SONUÇ

Sosyoloji 19. yüzyıl Avrupa'sındaki toplumsal değişimlerin bir ürünü olarak ortaya çıkmış bir disiplin olmasına rağmen etkisi sadece Batı ile sınırlı kalmamıştır. Sosyolojinin Türk toplumuna girişi Osmanlı Devleti'nin son dönemlerine rastlar. Ziya Gökalp ve Prens Sabahattin gibi düşünürlerin fikirleriyle büyük ölçüde şekillenen bu alana, Osmanlı yöneticileri, ideologları ve aydınları tarafından bir çeşit çözüm olarak yaklaşmıştır. Sosyoloji bu bağlamda Osmanlı'da siyasi kaygılarla büyük ilgi görmüş ve kök salmıştır. Söz konusu siyasi kaygılar özellikle batıcılaşma sorununa çözüm bulma ve ülkeyi çöküşten kurtarma amacı etrafında şekillenmiştir. Osmanlı İmparatorluğu'nun son yıllarında Türk aydınlarının ilgi alanlarına giren sosyoloji hem düşünsel hem de kurumsal olarak Türk toplumunu etkilemiş, yaygınlaşmış ve resmi eğitim kurumlarında bir ders olarak öğretilmeye başlanmıştır. Bu durum, o dönemde sosyolojinin akademik, politik ve entelektüel çevrelerde hızla kabul gördüğünün ve hızla gelişmeye başladığının önemli göstergelerinden biridir.

Türk sosyolojisinin, üniversitelerde resmi bir kürsü olarak kurulması ise 1914 yılında gerçekleşmiştir. İstanbul Darülfünun'da başlayan yükseköğretimdeki bu kurumsallaşma süreci, daha sonra diğer üniversitelerde sosyoloji bölümlerinin açılması ile devam etmiştir. Ancak bu süreç hem akademik hem de eğitimsel anlamda çeşitli zorlukların yaşandığı bir süreçtir. Bugün itibariyle Türkiye genelinde toplamda 128 üniversitede sosyoloji eğitimi verilmektedir ancak bu alanda hala çeşitli sorunlarla mücadele edilmektedir. Bu çalışma da, bilimsel bir disiplin olarak sosyolojinin Türkiye'deki tarihsel gelişim sürecinden hareketle mevcut durumu ele alınmaya çalışılmıştır. YÖK istatistik verileri, sosyoloji bölümlerinde öğrenci sayısı açısından önemli bir yoğunluğa işaret etmektedir. Özellikle lisans düzeyinde açılan açık öğretim programları, sosyoloji eğitimi alan öğrenci sayısını önemli ölçüde artırmıştır. Bu yoğunluk, mezun olan öğrencilerin alanlarıyla ilgili mesleklerini icra etmeleri konusunda yaşadıkları zorlukları da artırmaktadır. Öğrenci sayısındaki artış aynı zamanda üniversitelerdeki öğretim elemanlarının da sayıca yetersizliğine ve eğitim kurumlarının fiziksel olanaklarının öğrenci ihtiyaçlarını tam anlamı ile karşılayamamasına neden olmaktadır. Sosyoloji programlarındaki öğrenci yoğunluğu ile birlikte, eğitim

KONUK KANDEMİR, N., IŞIK, E. EDEBİYAT FAKÜLTESİ (2023)

kalitesinin sürdürülebilirliği güçleşmekte ve mezun olan öğrenciler iş bulma süreçlerinde artan rekabet ortamından olumsuz etkilenmektedir.

Bu nedenle, sosyoloji eğitiminin kalitesini artırmak ve dengelemek için çeşitli önlemler alınmalıdır. Bu önlemler, öğrenci-öğretim elemanı oranının iyileştirilmesi, eğitim materyallerinin güncellenmesi ve sosyoloji mezunlarının istihdam edilebilirliğini artırmaya yönelik destekleri içerebilir. Ayrıca, Yükseköğretim verileri, eğitim planlama sürecinde önemli bir kaynak oluşturmaktadır. Bu nedenle, verilerin düzenlenmesi ve güncellenmesi, sosyoloji eğitimi daha etkili bir şekilde planlamak için önemlidir.

Sosyoloji eğitiminin kalitesinin artırılması, alanın sosyal bilimlere olan katkısını da güçlendirecek ve disiplinler arası çalışmaları zenginleştirecektir.

ÇIKAR ÇATIŞMASI BEYANI

Yazarların herhangi bir çıkarıya dayalı ilişkisi bulunmamaktadır.

ETİK ONAY/KATILIMCI ONAMI

Makale kapsamında katılımcı kullanılmadığı için ilgili onaya yer verilmemiştir.

MADDİ DESTEK

Çalışma için herhangi bir maddi destek alınmamıştır.

YAZAR KATKILARI

Bu araştırma ve araştırma ile ilgili tüm aşamalar yazarlar tarafından birlikte yürütülmüştür.

KAYNAKÇA

- Adaş, E. B. (2019). Türkiye’de Sosyoloji Bölümleri Arasında İstihdam Örüntüleri: Sosyal Ağ Analizi Üzerinden Bir Değerlendirme. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 19(2), 211-224.
- Akpınar, B. ve Gezer, B. (2010). Öğrenen merkezli yeni eğitim yaklaşımlarının öğrenme-öğretme sürecine yansımaları. *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, 14, 1-12.
- Alan, S. (2015). Türk Sosyoloji Tarihinde İstanbul Ekolü, *İv. Türkiye Lisansüstü Çalışmaları Kongresi - Bildiriler Kitabı I (Sosyoloji - Şehircilik Ve Mimari)*, H.D.veÜ.G.(Edt.), 175-190.
- Alver, K. (2002). Türk Sosyolojisinde ‘Kırılma’ Ya Da Yeni Yönelim: 1940’lı Yıllar Örneği, *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 4(1), 184-194.
- Bruce, S.& Yearley, S. (2006). Auguste Comte (1798-1857), *The Sage Dictionary Of Sociology*, Sage.
- Bulut, Y. (2011). Türkiye’de Sosyoloji Eğitimi, *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sosyoloji Dergisi*, 3(23), 1-18.
- Coşkun, İ. (1991). Sosyoloji Bölümünün Tarihine Dair, *75. Yılında Türkiye’de Sosyoloji*, İ.C. (Haz.), 13-23, Bağlam.
- Çelebi, N. (2001), *Sosyoloji ve Metodoloji Yazıları*, Anı.
- Çelebi, N. (2004). Sosyolojimizin Tarihini Yazarken, *İstanbul Üniversitesi Sosyoloji Dergisi*, 3(10), 71-79.
- Dursun, C. (2019). Sosyolojinin Türkiye’de Şekillenışı: Kuruluş Yılları, *Bilim Armonisi*, 2(1), 19-24.
- Erişçi, L. (1941). Türkiye’de Sosyolojinin Tarihçesi Ve Bibliyografyası, *İstanbul Üniversitesi Sosyoloji Dergisi*, 2 (1) , 159-169.
- Fındıkoğlu, Z. F. (1958). Bizde Sosyoloji Ve Birkaç Meselemiz, *İstanbul Üniversitesi Sosyoloji Dergisi*, 2 (13-14) , 137-149.
- Fındıkoğlu, Z. F. (1964). Ziya Gökalp Ve Sosyalizm, *Sosyoloji Konferansları*, (5) , 42-70.
- Göney, S. (2006). Anılarla Ellili Yıllar ve Üniversite, *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sosyoloji Dergisi*, 3(12), 1-15.
- Gülşen, H. (2019). Türk Edebiyatında Pozitivizm ve H. Taine Tesiri Üzerine Bir İnceleme, *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 35 (4),

KONUK KANDEMİR, N., IŞIK, E. EDEBİYAT FAKÜLTESİ (2023)

- Kaçmazoğlu, H.B. (1991). Türk Sosyolojisinin Bugünkü Durumu Üzerine, *75. Yılında Türkiye'de Sosyoloji*, İ.C. (Haz.), 145-150, Bağlam.
- Kaçmazoğlu, H.B. (2013). *Türk Sosyoloji Tarihi I Ön Koşullar*, Doğu.
- Karaaslan Şanlı, H. (2011). Basında ve Mecliste 1948 Tasfiyesine İlişkin Tartışmaların Söylemi, *Kültür ve İletişim*, 14(1), 105-133.
- Koçak, H. ve Yıldırım, İ. (2007). Lisansüstü Eğitim Yapan Öğrencilerin Amaç Ve Beklentileri (Afyon Kocatepe Üniversitesi Örneği), *Tabula Rasa*, 7(20), 109-126.
- Maral, M. (2022). Yükseköğretimde Açıköğretim Sisteminin Kalitesine Yönelik İnceleme: Karma Yöntem Araştırması. *International Journal of Management and Administration*, 6(11), 1-22.
- Meriç, Ü. (1997). Türkiye'de Kadın ve Sosyo-Ekonomik Analizi, *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sosyoloji Dergisi*, 3(4), 1993-1995, 1-18.
- Polat, S. ve Tastan, M. (2009). Yüksek Öğretim Öğrencilerinin Öğretim Elemanlarına Güven Düzeyi İle Akademik Başarıları Arasındaki İlişki. *Education Sciences*, 4(2), 558-574.
- Orhonlu, C. (1973). Edebiyat Fakültesi'nin Kuruluşu ve Gelişmesi (1901-1933) Hakkında Bazı Düşünceler, *Cumhuriyetin 50. Yılına Armağan*, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi(Haz.), SS. 57-70.
- Parin S. ve E. Y. Demirci, (2014). Türkiye'de Yükseköğretimde Sosyoloji Öğretimi: Bir Dönemselleştirme Denemesi (1914-2014), *Sosyoloji Dergisi*, 3(29), 365-382.
- Sezer, B. (1989). Türk Sosyologları ve Eserleri I, *İstanbul Üniversitesi Sosyoloji Dergisi*, 3 (1) , 1-96.
- Sezer, B. (1991). Türk Sosyolojisinin Önündeki Sorunlar, *75. Yılında Türkiye'de Sosyoloji*, İ.C. (Haz.), 7-12, Bağlam.
- Şahin, M.C. (2017), Türk Sosyolojisinin Kısa Tarihi: Dönemler, Şahıslar ve Ana Yönelimler, *İslâmî İlimler Dergisi*, 12(1), 7-41.
- Tuna, K. (2013). *Yeniden Sosyoloji*, İz.
- Wernick, A. (2006). Auguste Comte (1798-1857), *The Cambridge Dictionary Of Sociology*, B.S.T. (Gen. Edt.), Cambridge University.
- Yalvaç, M. (1985). İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi'nde Sosyoloji Eğitiminin Tarihçesi (1912-1982), Kubbealtı Akademi Mecmuası.
- YÖK (2023). *Yükseköğretim Bilgi Yönetimi Sistemi*, <https://istatistik.yok.gov.tr/>.